

Dacă e în firea lucrurilor să amintim numai câțiva dintre numeroșii admiratori și exegeți ai operei eminesciene: pe Titu Maiorescu, Perpessicius, George Călinescu, Petru Creția, George Munteanu, Edgar Papu, D. Vatamaniuc, dușmanii “românului absolut” (cum l-a numit Petre Țuțea pe autorul Luceafărului) n-au lipsit.

Voi pomeni pe câțiva dintre contemporanii săi. Eminescu n-a fost uns cel mai mare poet al neamului decât după ce a trebuit să se chinuiască o viață întreagă, după ce a îndurat josițiile unora dintre iluștrii săi contemporani, după ce a suferit mizerie și boli până la nebunie. Dar să-l lăsăm pe Eminescu să ne spună cum a câștigat premiul I la poezie în fața unei istorii nepărtinitoare și nu în fața orbilor care i-au făcut o viață amară. Dintr-o scrisoare adresată în 1882 unei persoane din Iași din care decupăm câteva mărturii: “Tu trebuie să-ți închipuiești sub figura mea - scrie Eminescu - un om obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste aceasta bolnav, care ar avea nevoie de cel puțin 6 luni de repaos pentru a-și veni în fire.

Ei bine, de 6 ani aproape o duc într-o muncă zadarnică, de 6 ani mă zbat într-un cerc vicios în cercul acesta, care cu toate acestea e singurul adevărat, de 6 ani n-am liniște, n-am repaosul senin, de care ași avea atâta trebuință pentru ca să mai pot lucra și altceva decât politică. Quelle vie, mon Dieu,

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*

quelle vie! ...

Ei, dacă ai ști cum salahoria asta în care petrec, împreună cu boala și mizeria mă apasă și mă face incapabil de a voi! Folosul meu după atâta muncă e că sunt stricat cu toată lumea și că toată energia dacă am avut-o vreodată și toată elasticitatea intelectuală s-au dus pe apa Sâmbetei. ... Eu rămân cel amăgit în afacere, căci am lucrat din convingere și cu speranța în consolidarea ideilor mele și un mai bun viitor. De opt ani de când m-am întors în România decepțiune a urmat la decepțiune și mă simt atât de bătrân, atât de obosit, încât degeaba pun mâna pe condeiu să-ncerc a scrie ceva.

Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește și că mi-ar trebui un lung, lung repaos, ca să-mi vii în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăieri și de la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc. ... Aștept

telegramele Havas, ca să scriu, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-ași mai fi ajuns să trăiesc!”. Ecourile vieții de mizerie pe care o trăia Eminescu au ajuns uneori la urechile lui Titu Maiorescu, care, într-o scrisoare adresată lui Negruzzi la 4 noiembrie 1877, îl îmboldește cu cuvintele: “Cum stai cu contribuțiile Timpului? Fă bine, spune să trimită banii adunați lui Theodor Rosetti.

Căci Eminescu continuă a muri de foame - agonia poezilor români”. Dar banii nu ajung la destinație și într-o altă scrisoare, din 28 noiembrie 1877, Maiorescu se interesează dacă s-au trimis banii necesari lui Eminescu și Slavici pe lunile octombrie și noiembrie (corespondența lui Maiorescu publicată de Torouțiu). Desigur, prietenii lui Eminescu, în frunte cu Titu Maiorescu, l-au prețuit pe poet așa cum merita, chiar dacă unii dintre ei nu l-au ajutat așa cum trebuiau și puteau să o facă. Se cunoaște bine că e o naivitate să crezi că poți rupe un geniu de pătimirea lui. Poți doar să-i îndulcești viața. E ceea ce s-a făcut dar nu îndeajuns cu Eminescu.

Admirația prietenilor, oricât de elocventă, nu putea șterge din sufletul curat al poetului, rănilor ce le provocau insultele gratuite ale unor Zoili și ura de nimic motivată a unui Macedonski, calomniile unui N. Xenopol, fratele marelui istoric, care nu găsea altceva de spus decât că poetul Luceafărului ar fi de origine bulgară (fără nicio dovadă), bulgar, tocmai acela care din adâncimile sufletului său românesc a făurit o viziune măiastră acestui neam. Este adevărat că încă din 1871, Titu Maiorescu a intuit geniul lui Eminescu, numindu-l pe acesta, “poet, poet în puterea cuvântului”, dar la acea vreme autoritatea marelui critic nu era de natură să convingă pe dușmanii poetului, ci doar să-i incite împotriva și să declanșeze o virulentă campanie împotriva elogiilor șefului junimei.

Chiar și Bogdan Petriceicu Hașdeu l-a persiflat pe Eminescu din dușmănie față de Maiorescu, pentru a face în 1889 - la moartea poetului - “mea culpa” într-un chip emoționant. Printre ponegritori s-au aflat și Aron Densușianu, și alți chemați și nechemăți. Cel mai înverșunat dușman al lui Eminescu s-a arătat a fi Alexandru Macedonski, care a fost fără îndoială un mare poet al timpului său, dar și irascibil la culme. Macedonski și-a brăzdat viața cu o mulțime de dispute pline de venin, dintre care polemica plină de ură împotriva lui Eminescu i-a adus o puzderie de neplăceri, a căror povară a simțit-o până la sfârșitul vieții.

Ahtiat de glorie, de laude, ros de vanitate, invidios pe oricine era slăvit mai mult decât el, fascinat de propriul geniu e de înțeles că Macedonski să conteste cel mai mic talent al lui Eminescu, în care se simțea concurent. În furia sa fără seamăn, Macedonski se năpustește cu aceste cuvinte asupra lui Eminescu: “Unul dintre preținșii poeți ai Convorbirilor literare, d. Eminovici (citiți Em. vă rog) își dă aere de patriotism prin Timpul luându-și ifos de Român neaoș. Acest individ, rău crescut și grosolan, care nu ar fi fost băgat fecior de casă de tatăl meu, este însărcinat a reprezenta astăzi, prin gazetărie, partidul boierimii. Ori cine cunoaște pe acest bulgar nu poate decât să-și deplângă țara în care boierii au ajuns să se reprezinte prin o asemenea lighioană”. (Viața de apoi în revista *Literatorul* din iulie 1882) Cu asemenea insulte poetul simbolist o lua razna.

Și ura lui era atât de mare încât nu scăpa niciun prilej să-și verse veninul care va ajunge la paroxism în anul 1883, când Eminescu, răpus de munca trudnică de la Timpul și de boală, are prima criză de nebunie. În acest moment, când până și dușmanii se săturau de dușmănie, Macedonski publică în revista sa *Literatorul* din iulie 1883, o epigramă devenită celebră - n-o mai citez, fiind cunoscută. La apariția acesteia, mai toată lumea a fost indignată. Mulți dintre chiar prietenii și colaboratorii lui Macedonski s-au simțit obligați să ia atitudine, părăsindu-l și lăsându-l pe directorul *Literatorului* înconjurat de neînsemnați și servili închinători, cu o povară de care nu va mai ști să se scape în tot restul vieții. Tăgăduitorii întâietății geniului eminescian n-au reușit până azi să întunece gloria chinutului autor al *Luceafărului* și nici nu vor reuși vreodată.

Eminescu - în vârtejul jucăriilor politice

Dacă analizăm publicistica lui Eminescu, vituperantă (după cum o cunoaștem), mustind de epitete incomode (motivația fiind dublă, după cum a constatat D. Vatamaniuc: luptele politice și, indiscutabil, talentul polemic), observăm că gazetarul, mereu bine documentat, denunță vârtejul jucăriilor politice, demonia, pehlivănia, negustoria de principii, pisarea apei în piuă, panglicăria liberală etc. marcat de o undă de tristețe, cauzată de mistuirea speranțelor. Eminescu denunță vehement mizeriile acestei generațiuni. Războaiele sale din presa bucureșteană (vă fuduliți prin *Capitală*) îl intrigă pe amicul său Creangă. Acesta încearcă să pună rânduială în cele însemnări, ba îl dojenește (De ce lași pe Veronica să se zbuciume) ba își amintește cu tristețe, când cei doi, hoinăreau petrecând nopți albe, fără pic de gânduri negre se întorceau pe hudicioara dosnică la cuiar. Creangă, ca autor de manuale, prin ideile sale pedagogice determinase elogiul revizorului școlar Eminescu.

Poetul lăudase *Povățuitorul*... (din 1876), întocmit după metoda fonetică, ca învățământ viu și intuitiv, opus dresurii. Tratat rupt de contextul istoric, ridicat în ochii posterității la nivelul exemplarității, adevăratul Eminescu a fost deseori pierdut sub crusta aprecierilor de ordin general. Să nu omitem faptul că o gazetărie tratată diversionist-ideologic, sub presiunea împrejurărilor, suferă șocul manipulărilor, încât, citit mai încoace cu lupa corectitudinii politice, textul eminescian - de un fierbinte patriotism, se știe - poate fi suspectat și acuzat de naționalism fervent și reacționarism xenofob.

Eroarea se arată a fi dublă: fie scoțând textul din context (din rama epocii altfel spus) și cercetând ca niște detectivi dacă analizele ieșite de sub pana poetului sunt corecte politic, fie aplicându-i filtrul corectitudinii politice, apelând la actualizări forțate, nesocotind standardele epocii de emisie. Studiată cu atenție gazetăria lui Eminescu, ne dăm seama că ea a fost trăită dureros de poet, până la identificarea cu problemele zilei. Acel corp de idei pentru care Eminescu a ars gazetărește privea, mai ales, tematica identitară, pe care o anunța profetic: lupta ce urmează pentru românitatea țării.

În ziarul Timpul, oficiosul la care Eminescu fusese chiar prim-redactor, gazetarul se exprima liber, în totală independență de gândire, apărând nu interesele partidului, ci - ne prevenea el - al tuturor românilor. Ceea ce, evident, deranja, trezind suspiciunea că Timpul devenise un organ de presă personal confiscat. Așa se explică, așa-zisa carantină ideologică, impusă în ianuarie 1882 - când i s-a cerut ferm ca ideile pe care le susținea în ziar să fie conforme cu tendințele partidului. E clar că Eminescu face figură de dizident în tabăra conservatorilor.

Lansează diatribe la adresa elementelor neistorice, a acelor fanarioți novissimi, care au pus mâna pe țară parazitând un proces organic, conducând la disoluțiune, deplânge introducerea nesocotită și vrea un cuprins real în cazul importului de instituții, în fine, regretă dezmoștenirea poporului, denunță străinismul păturii superpuse și, cu nostalgia purității etnice în suflet, închipuie scenarii catastrofice, anunțând chiar la 27 aprilie 1882, pentru o jumătate a poporului românesc, o posibilă stingere etnică în interiorul Imperiului Austro-Ungar.

Extras din contextul epocii sale Eminescu este falsificat. El a fost, indiscutabil, un om de campanie și articolele sale, academice și realiste, cu simpatii declarate pentru aristocrația istorică, denunțând machinațiunile bizantine, reliefează un gazetar inflexibil, incoruptibil, anexat nedrept taberei reacționarilor (de la Gherea la Lovinescu citire) sub învinuirea de a fi un avocat al feudalilor, implicit ca îndrăgostit de trecut, un dușman al progresului.

Apărând statul natural, cu nostalgia purității etnice, Eminescu denunță alogenii păturii superpuse, parazitând procesul organic. El dorea un stat cosmopolit, nu meri pădureți ci conservarea românității, făcând din aceasta chiar norma ei de dezvoltare și trezind astfel, prin disoluțiunea la care asista, cauzată de acea mână de greci, înfiptă în tocmelele țării, mânia pamfletarului. De aici și vehemența tonului și, mai ales, forța de reacțiune pe care o solicita imperativ, văzând în țărănimie (hamalii omenirei) singura clasă pozitivă. Cercetând cauzele, Eminescu trece în revistă degradarea Bizanțului, consecințele fanariotismului (distrugând instituția boieriei prin dezrădăcinare și corumpere, anihilându-i capacitatea de reacție), concurența dintre comercianții greci și evrei, antisemitismul, având strict cauze economice, evidente în epocă.

Și, fără îndoială, ceea ce urmează de aici, provocând o firească îngrijorare: asprele relații concurențiale (cămătari, arendași, cârciumari), loialitate precară și acțiune vătămătoare la adresa instituțiilor și intereselor statului, fără ca Eminescu să devină un inamic al cauzei israelite. Mai mult, Eminescu mărturisește că nu e încercat de ura împotriva rasei israelite, gazetarul va pleda pentru interese reciproc armonizabile. Învinovățirea de reacționarism primește o explicație chiar din partea lui Eminescu, consemnată în Timpul (17 august 1879):

De aceea, dacă tendințele și ideile noastre se pot numi reacționare, epitetul care ne gratifică adversarii noștri, această reacțiune noi n-o admitem decât în înțelesul pe care i-l dă fiziologia, reacțiunea unui corp capabil de a reacționa, unui corp capabil de a redeveni sănătos contra influențelor sărăcicioase a elementelor străine introduse înlăuntrul său.

Eminescu se luptă prin urmare, cu influențele sărăcicioase, anunțând de câte ori se vor face încercări de a păși peste limitele libertăților așezămintelor noastre constituționale, noi ne vom face reacționari în adevăratul și binefăcătorul înțeles al cuvântului. Implicat în problemele și întrebările care frământau epoca, Eminescu propune recursul la simțul istoric și cuminența locului, venerând ordinea medievală, gânditorul Eminescu purcedea la o relectură mitică, însuflețit de utopica pulsiune regresivă.

Geo Călugăru